Samenvatting betekenis DIORAMA ARTIS [redacted]

Het Heimans diorama uit 1923, gemaakt door Paul Steenhuizen, taxidermist van Artis en één van de eerste vogelfotografen van Nederland, presenteert ons de wereld van een Texels duin. Het is een kijkkast, een stilleven, opgebouwd uit architectuur, zand, gedroogde flora (helmgras, duindoorn, duinbraam, muurpeper, diverse mossen, salomonszegel, kruipwilg, hondsroos, struikheide, wilde asperge), opgezette dieren (zilvermeeuw, konijn, bergeend, kneu, steenuil, grauwe klawier, torenvalk, visdiefje, tapuit, wulp, graspieper en sperwer) - en: licht. Het biedt een perspectief in de diepte, een illusie van ruimte, van een landschap met zijn habitat, het is een geheel dat bij verder kijken talloze verhalende details op micronivo weergeeft. Het diorama is een klein theater van de natuur.

Ik wil pleiten voor een herwaardering van het diorama: 1. als monument voor Heimans en zijn streven naar natuureducatie en natuurbescherming 2. Als onderdeel van de Artis geschiedenis en de relatie Heimans en Artis in het bijzonder 3. als hoofdstuk in de geschiedenis van het presenteren van natuur en de herkomst van diorama's meer specifiek 4. als het samengaan van taxidermie, schilderkunst en theatrale enscenering, 5. als product van 'natura artis magistra', die bijzondere samenhang tussen natuur, kunst en wetenschap en 6. tenslotte als een bijzonder object van cultuurgeschiedenis en erfgoed met een belangwekkend verhaal, niet alleen over natuur maar vooral ook over onze eigen verstandhouding met natuur. De inzet is dat er bijzonder momenten in onze cultuurgeschiedenis zijn waarin individuen zich hebben ingezet om het belang van natuur aan te geven: als onderdeel van een cultureel reveil; een dergelijk reveil van aandacht voor natuur is ook een sociaal, maatschappelijk, cultureel en moreel reveil, waarin onze verantwoordelijkheid als rentmeesters voor de natuur centraal staat, een boodschap die niets aan kracht heeft verloren, en om een nieuwe interpretatie in onze tijd vraagt.

In het diorama komen op een verrassende manier diverse tradities samen: 1. de uitvinding in c. 1820 van het diorama door [redacted] (1787–1851), de latere uitvinder van de daguerrotypie, als een spectaculair, theatraal schilderstuk dat door verschillende belichtingen en geluiden de bezoeker in een andere wereld brengt; 2. De overeenkomsten en verschillen ten aanzien van het geschilderde *panorama* 3. De rol van zien en observeren als basis voor de natuurstudie en in relatie daarmee de traditie van het presenteren van natuur sinds de vroege natuurwetenschappen in de 16de eeuw, hetzij in levende vorm in een tuin, of geprepareerd, opgezet of gedroogd in een museale setting, van 'wunderkammer' tot de eerste natuurhistorische musea; 4. de rol van doos, kast, kijkdoos, vitrine en bavelaar in de late 18de en in de 19de eeuw bij het presenteren van natuur 5. de rol van natuur als centraal thema in de Rousseauistische kindereducatie 6. de rol van landschapschilderkunst en natuurillustratie in de 19de eeuw, als kunstvormen die het wezenlijke voorkomen van natuur, landschap, geologie en klimaat onderzoeken 7. de verschuiving binnen de studie van natuursystematiek en anatomie in de zoölogie en botanie naar de dier- en plantengeografie (Berlijn en Amsterdam in de jaren '90 van de 19de eeuw) en de kennis van dier- en planten gemeenschappen. Al deze tradities vloeien rond 1900 in West-Europa en de VS samen in de uitvinding van het diorama waar het traditionele schilderstuk een nieuwe betekenis krijgt en wordt aangevuld tot een driedimensionale compositie met behulp van taxidermie en botanie. De inzet is de natuurwetenschappelijke betekenis van context en detail, van skelet, dierengedrag, flora, klimaat, geografie en geologie, kortom van alle elementen die men ontdekte als belangrijk voor het samenhangende beeld van het leven van planten en dieren. Inzet van het diorama is

met name dat het de stadsbewoner wil doordringen van de noodzaak tot natuurbescherming en natuurstudie.

In dit licht is het Heimans diorama een bijzonder object binnen het Nederlandse natuurhistorische en cultuurhistorische erfgoed dat we willen koesteren en kunnen inzetten om een veelvoud aan verhalen over natuur en onszelf te kunnen vertellen.